

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Son 11 Jild 4
2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 11 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ходим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулов Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилевич – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Аҳмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Эргашев Икром Абдурасулович – юридик фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пулатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабобовна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Лутфиллаев Ҳамидилло Муродиллаевич</i> “ЖАВОҲИР АТ-ТАФСИР ЛИ ТУҲФАТ АЛ-АМИР” АСАРИНИНГ МАЗМУНИ ВА ТАРКИБИЙ ҚИСМЛАРИ ҲАҚИДА	12-17
<i>Эгамбергенов Ҳайтбой Ҳамидулло ўғли</i> ТОШ ДАВРИ АҲОЛИ МИГРАЦИЯЛАРИ (ЎРТА ОСИЁНИНГ ЖАНУБИЙ, ЖАНУБИЙ-ҒАРБИЙ ВА ҚУЙИ АМУДАРЁ ҲУДУДЛАРИ МИҚЁСИДА)	18-25
<i>Esonov Ziyodbek Yuldashevich</i> ҚО’ҚОН ХОНЛАРИ СУЛОЛАСИНИНГ ГЕНЕОЛОГИК ТАҲЛИЛИ	26-31
<i>Mamatqulov Bekzod</i> О’ЗБЕКИСТОНДА XX-АСРНИНГ 20-40-ЙИЛЛАРИДА СANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHI VA KADRLAR TARKIBINI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARI	32-38
<i>Asadova Ra’no Baymanovna</i> О’ЗБЕК- HIND MUNOSABATLARINING YANGI BOSQICHGA KO’TARILISHI: HAMKORLIK ISTIQBOLLARI	39-42
<i>Saidova Raxima</i> О’ЗБЕКИСТОН ВА ИТАЛИЯ MUNOSABATLARINING ME’YORIY-HUQUQIY MANBALARI	43-48
<i>Ortiqov Yosin Abdulboqiyevich, Ergasheva Ra’no Muzaffarbek qizi</i> AFROSIYOB ARXEOLGIK YODGORLIGINING O’RGANILISH TARIXI	49-55
<i>Iriskulov Bekzod Jaxongirovich</i> TURKISTON GENERAL-GUBERNATORLIGI BYUDJETINING SARFLANISHIGA DOIR AYRIM MULOHAZALAR	56-60
<i>Mirsoatova Sayyora Turg’unovna</i> QOYATOSH SURATLARIDA IBTIDOIY DAVR IQTISODIY HAYOTINING AKS ETISHI	61-66
<i>Лухмонов Шахзод Сайфиддин ўғли</i> ВЛИЯНИЕ ДЕНЕЖНОЙ ЭМИССИИ В 1918-1920 ГОДАХ НА СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКУЮ ЖИЗНЬ НАРОДОВ ТАССР	67-71
<i>Axmedov Bekzod</i> SOVET HOKIMIYATI TOMONIDAN O’ZBEKISTONDA QORAKO’LCHILIKNI RIVOJLANTIRISH TADBIRLARI.....	72-75
<i>Mamatov Jasurbek Qodirqul o’g’li</i> NAMANGAN VILOYATI ZIYORATGOHLARINING AHOLINING IJTIMOIIY HAYOTIDAGI O’RNI (UYCHI TUMANI DEVONA BUVA ZIYORATGOHI MISOLIDA)	76-80
<i>Saidaxmatov Sharifbek Toshpo’latovich</i> SURXONDARYO VILOYATI SANOATINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASINING ASOSIY YO’NALISHLARI	81-88

Ибрагимов Рахмон Зиёдуллаевич

ТОШКЕНТ ВОҲАСИ ПАЛЕОМЕТАЛЛ ДАВРИ ЖАМИЯТИ ТАРАҚҚИЁТИДА ТАБИИЙ
РЕСУРСЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ 89-93

Akrorov Botir Bakhodirovich

ДОГОВОРНО-ПРАВОВАЯ БАЗА СОТРУДНИЧЕСТВА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И ИРАНА
В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ 94-99

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Tursunov Bekmuxammad Omonovich

IQTISODIYOTDAGI TARKIBIY O'ZGARISHLAR SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI
RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASH MEKANIZMI TAKOMILLASHTIRISH 100-108

Muxitdinova Kamola Alisherovna

«OLMALIQ KON-METALLURGIYA KOMBINATI» AJDA ISHLAB CHIQARILADIGAN
MAHSULOTLARNING SANOAT KORXONALARIDA QO'LLANISHI 109-115

Madraximov Qaxramon Egamberganovich

INNOVATSION FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH ORQALI IQTISODIY BARQARORLIKKA
ERISHISH YO'LLARI: XORAZM VILOYATI MISOLIDA..... 116-125

Кетманов Авазбек Маликович

КИЧИК БИЗНЕС МОЛИЯВИЙ РЕСУРСЛАРИ САМАРАДОРЛИГИ ОМИЛЛАРИ ВА УЛАРНИНГ
ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ 126-134

Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich

KAMBAG'ALLIKKA QARSHI KURASHISHNING OMILLARI..... 135-142

Bahriddinov Jahongirbek Ravshanjon ogli

MARKET MECHANISMS, METHODS OF PRICE FORMATION IN THE SYSTEM OF MARKETING
OF GOODS AND SERVICES 143-152

Ilhamova Zarnigor Po'latjon qizi

MINTAQA TURIZMINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI MARKETING TIZIMINI
TASNIFI 153-160

Sharipov Komil

MINTAQAVIY KAMBAG'ALLIKNI KAMAYTIRISHDAGI KICHIK BIZNESNING ROLI 161-170

Rajabov Navruzbek Azimjonovich

MAISHIY XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANISHI VA KAMBAG'ALLIKNI
QISQARTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI 171-179

Mirzaeva Shirin Nodirovna

SUPPORT AND DEVELOPMENT OF WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP IN
UZBEKISTAN..... 180-187

Pardayev Rasulbek Islomovich

TURIZM XIZMATLARI SIFATINI BAHOLASHNING USULLARI VA ULARNING
TAHLILI 188-196

Bahodirov Shohruh Bahodir o'g'li

SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH
XUSUSIYATLARI 197-202

<i>Рахимов Бахромжон Ибрахимович</i> ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ	203-209
<i>Zakirova Gulnora Mirzalievna, Madaminov Abdulaziz Anvarjon o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKSPORT VA IMPORT SALOHİYATI (NAMANGAN VILOYATI TAHLILIDA).....	210-216
<i>Hasanov Ilkhom Isakovich</i> IMPROVING THE FINANCING MECHANISM OF THE SCIENTIFIC SUPPLY SYSTEM IN THE AGRICULTURE OF UZBEKISTAN.....	217-221
<i>Ibragimova Nilufar Ziyadullayevna</i> CHAKANA SAVDO KORXONALARIDA XIZMATLAR KO'RSATISHNING XUSUSIYATLARI	222-227
<i>Maxmudov Jasurbek Ergashevich</i> INNOVATION IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI MOLIYAVIY JIHATDAN QO'LLAB-QUVVATLASH TAHLILI	228-233
<i>Ravshanov Nodirjon Begalievich</i> TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA OLIY TA'LIM MUASSASALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING AHAMIYATI	234-243
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Murtozayev Shahobiddin Baxriddinovich</i> SHIHOIDDIN SUHRAVARDIY FALSAFIY QARASHLARIGA IJTIMOY-SIYOSIY VAZIYATLARNING TA'SIRI	244-248
<i>Qutlimuratov Sardorbek Rustamovich</i> XORAZM JADIDLARI MA'NAVIY MEROSINING YANGI O'ZBEKISTONDA YOSHLARINI VATANPARVARLIK VA BAG'RIKENGLIK RUHIDA TARBIYALASHDAGI AHAMIYATI.....	249-254
<i>Saburov Jaloliddin</i> XVIII-ASR OXIRI VA XIX-ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGIDA ILM-FAN VA MADANIY HAYOT RIVOJI	255-260
<i>Jabborov Ikromjon Jumaniyozovich</i> NAJMIDDIN KUBRO TA'LIMOTIDA "KOMIL INSON " TARBIYASI VA UNING AXLOQIY VA MA'NAVIY YUKSALISHGA OID G'OYALARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	261-265
<i>Saidkulov Nuriddin Akramkulovich</i> FORMATION OF PERSPECTIVES REGARDING SOCIETY'S STABILITY	266-271
<i>Adilov Zafar Yunusovich</i> MAHMUD AZ-ZAMAHSHARIY QARASHLARIDA SUV VA SHIFOBAXSH MEVALAR MASALASI	272-277
<i>Yuldashev Farrux Abdurakhmanovich</i> ON THE QUESTION OF THE UNIQUE ROLE OF THE PRINCIPLES OF HUMANITY AND PATRIOTISM IN THE DEVELOPMENT AND STRENGTHENING OF THE FUTURE OF THE YOUNG GENERATION	278-282
<i>Ganiyev Baxodirjon Sodiqjonovich</i> TADBIRKORLIK MADANIYATINING SENSUALISTIK VA AKSIOLOGIK XUSUSIYATLARINING IJTIMOIY-FALSAFIY TAHLILI	283-287

11.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI*Baxronova Dilrabo*

PROTOTURKIYLARNING AMERIKA QIT'ASIGA KO'CHISHI: LEKSIK PARALLELLIZM VA ETIMOLOGIK-SEMANTIK TADQIQ 288-295

Daliyeva Madina

DETERMINANTS OF COGNITIVE MODELING OF POLYSEMY OF LINGUISTIC TERMS IN ENGLISH, UZBEK, AND RUSSIAN LANGUAGES 296-300

Paluanova Khalifa

STRATEGIES FOR ENHANCING PRAGMATIC COMPETENCE IN SECOND LANGUAGE ACQUISITION (SLA) THROUGH EFFECTIVE APPROACHES 301-306

Равшанов Махмуд

СЕМАНТИКА ГЛАГОЛОВ В «ДИВАНИ ЛУГАТ-ИТ ТУРК» МАХМУДА КАШГАРСКОГО 307-311

Bekbergenova Gulaim Aijarıkovna

SEMANTIC CLASSIFICATION OF ENGLISH AND KARAKALPAK ANTHROPOCENTRIC PROVERBS 312-318

Normamatov Farrux Komiljon o'g'li

MURAKKAB USLUBDAGI ASARLAR XUSUSIYATLARI VA UNDA FORMALIZM YONDASHUVI 319-322

Gulamova Dilobar Imamkulovna

ADABIYOT DARSLIKLARDA EVFEMIZMLARNING QO'LLANILISHI VA TAHLILI 323-326

Xolmuxamedov Baxtiyor

TERS LUG'ATLARNING ASOSIY XUSUSIYATI VA ULARNI TUZISH METODIKASI 327-334

Chorieva Iroda Kurbonboevna

KASALLIK NOMLARI VA BELGILARI KELTIRILGAN INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARINING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI 335-339

Ganiyeva Orzigul Xayriddinovna

XX ASR AMERIKA REALISTIK QISSACHILIGIDA POETIK KONSTRUKSIYA: SHAKL VA MAZMUN MASALASI 340-345

Расулова Камола

ПОНЯТИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ. ВИДЫ АВТОРСКИХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ 346-353

Омонов Турғунбой

“СУҒУРТА” ТЕРМИНИНИНГ ЛИНГВИСТИК ТАЪРИФИ 354-358

Хакбердиева Сайёра Фармоновна

ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ ОБЪЕКТИВИЗАЦИЯ ФРЕЙМА «МАТЬ» И «ОТЕЦ» В РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ 359-364

Xolmirzayev Baxtiyor Mirzamahmudovich

IJTIMOIY-SIYOSIY ASAR TARJIMASINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 365-370

Gubaydullin Artur Faridovich

CHALLENGES OF TRANSLATION IN TERRY PRATCHETT'S "GOOD OMENS" 371-376

Abdullaeva Sevara Makhsudaliyevna

EMOTIVE INTENSIFIERS OF ENGLISH AND RUSSIAN LANGUAGES 377-381

Baymuradova Gulbaxar Chari Qizi

SURXONDARYO VILOYATI FITOTOPONIMLARINING STRUKTURGRAMMATIK

TAHLILI 382-385

Yuldasheva Nigora Baxodirovna

INGLIZ VA O'ZBEK PAREMIYALARINI O'RGANISHNING AKSIOLOGIK JIHATLARI 386-390

Quljanova To'lg'anoy Shodiyor qizi

ABDUVALI QUTBIDDIN SHE'RIYATIDA POETIK OBRAZLAR TAHLILI 391-396

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Рузметов Хайрулла

ФУҚАРОЛАРНИНГ ЎЗИНИ ЎЗИ БОШҚАРИШ ОРГАНЛАРИ МАНСАБДОР ШАХСЛАРИНИНГ
КОНСТИТУЦИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЖАВОБГАРЛИГИ 397-402

Ачилова Лилия Илхомовна

ТУРИСТИК ХИЗМАТЛАР КЎРСАТИШ БЎЙИЧА ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ
МУНОСАБАТЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ УНИФИКАЦИЯСИ ЧЕГАРАЛАРИ
РАҚАМЛАШТИРИШ ШАРОИТИДА 403-410

Abdubannayev Umidjon

AXBOROTGA BO'LGAN INSON HUQUQLARINI TA'MINLASHNING
RIVOJLANISH BOSQICHLARI 411-421

Халиқулов Комолиддин Носирович

ХОРИЖИЙ ДАВЛАТ СУДЛАРИНИНГ ҚАРОРЛАРИНИ ТАН ОЛИШ ВА ИЖРО ЭТИШДА
ДАВЛАТ СУВЕРЕНИТЕТИ МАСАЛАЛАРИ 422-427

Тўраев Жавоҳир Усмон ўғли

ХОДИМЛАР МЕҲНАТ ҲУҚУҚЛАРИГА РИОЯ ҚИЛИНИШИ БЎЙИЧА ДАВЛАТ НАЗОРАТИ ВА
ТЕКШИРУВИ ТУШУНЧАСИГА ОИД НАЗАРИЙ ҚАРАШЛАР 428-433

Элмурзаев Билолиддин Нурмон ўғли

ТЕРГОВ ҲАРАКАТЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ТЕРГОВЧИНИНГ ПРОЦЕССУАЛ
МУСТАҚИЛЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ 434-439

Djumaniyazova Dilfuza Kamalovna, Shayakubov Shomansur Shakabilovich

IJTIMOIIY HAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR O'RTASIDA HUQUQBUZARLIKLARGA
QARSHI KURASHISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBA 440-446

Алиев Асилбек Кадирович

КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЕ (СОЦИАЛЬНЫЕ) ПРЕДПОСЫЛКИ И КОРНИ РАСПРОСТРАНЕНИЯ
АЗАРТНЫХ ИГР СРЕДИ НАСЕЛЕНИЯ 447-451

Нодирахон Абдурахманова

РЕГУЛИРОВАНИЕ ФИНТЕХА И КРИПТОВАЛЮТ: ОСНОВНЫЕ ВЫЗОВЫ И ПРАВОВЫЕ
АСПЕКТЫ 452-462

Ғайбуллаев Соҳибжон Ғайбуллаевич

РЕПО БИТИМЛАР – ТАЪМИНЛОВЧИ БИТИМ СИФАТИДА УМУМИЙ ТАВСИФ 463-469

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Xusanova Mohira

OLIY O'QUV YURTLARIDA TALABALARNI BAHOLASH SHAKLINI
TAKOMILLASHTIRISH 470-479

<i>Берикбаев Алишер Аликулович</i> ТАСВИРИЙ САНЪАТ ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ИЛҒОР ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИДАН ФОЙДАЛАНИШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ	480-483
<i>Yusupova Shoxista Alimjanovna</i> TALABALARNING TASVIRIY SAN'AT MASHG'ULOTLARIDA IJODIY QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYASI	484-489
<i>Yakubova Nafisa Odilyanovna</i> CHIZMACHILIK DARSLARIDA TALABALARNI IJODIY-KREATIV FIKRLASHGA O'RGATISH	490-494
<i>Musirmanov Shohboz Usmon o'g'li</i> TURIZM SOHASIDA KADRLAR TAYYORLASHDA AMALIYOT VA NAZARIYANING PEDAGOGIK UYG'UNLIGI	495-500
<i>Suvankulov Umid Ilxom o'g'li</i> MALAKA OSHIRISH JARAYONIDA PEDAGOGLARNING DISKURSIV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYASI	501-505
<i>Ibragimov A'lamjon Amrilloevich</i> O'QITUVCHILARNI UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISHGA KOGNITIVFUNKSIONAL YONDASHUV	506-518
<i>Jo'rayeva Feruza Baxtiyor qizi, Mavlonov Shaxzod Shahobiddin o'g'li</i> TA'LIMDA KOMMUNIKATIV INNOVATSION VOSITALAR VA ULARNING IMKONIYATLARI	519-524
<i>Siddiqova Shahnoza Ahmedovna</i> SCIENCE XALQARO BAHOLASH TADQIQOTLARINING O'ZBEKISTONDA BIOLOGIYA O'QITUVCHILARINING TABIIY FANLAR SAVODXONLIGINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI	525-529
<i>Xoliqov Nasriddin Abdikarimovich</i> MILLIY IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING SHARTI SIFATIDA TA'LIM, FAN VA BIZNESNING O'ZARO ALOQALARI MAZMUNI	530-534
<i>Javliyeva Shahnoza Bahodirovna</i> TA'LIM SIFATIGA YO'NALTIRILGAN O'QUV MATERIALLARINI YARATISH MODEL 535-539	535-539
<i>Jumaboev Nabi Pardaboevich</i> TA'LIM SIFATIGA YO'NALTIRILGAN O'QUV MATERIALLARINI YARATISH MODEL 540-545	540-545
<i>Kayumov Erkin Kazakbayevich</i> THE IMPORTANCE OF FINE ARTS IN SHAPING STUDENTS' PERCEPTION AND CREATIVITY	546-550
<i>Khojamqulov Rasulbek Kurban ugli</i> THE NEED TO DEVELOP COMPETENCY OF FUTURE ENGINEERS USING COMPUTER GRAPHICS	551-555
<i>Latipova Gavhar Shavkat kizi</i> TARIX YO'NALISHI TINGLOVCHILARI UCHUN KREATIV SALOHİYATNI RIVOJLANTIRISH DOLZARB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA	556-564
<i>Ernazarov G'olibjon Ne'matovich</i> ATROF- MUXITNING YUKORI XARORATIDA MUSHAK FAOLIYATI	565-568

Received: 31 October 2024
Accepted: 5 November 2024
Published: 15 November 2024

Article / Original Paper

MAIN DIRECTIONS OF THE INDUSTRY DEVELOPMENT STRATEGY OF SURKHONDARYO REGION

Saidahmatov Sharifbek Toshpulatovich

Termez State Pedagogical Institute, Faculty of Pedagogy and Social Sciences, Acting Associate Professor of the Department of History, Doctor of Philosophy in History (PhD)
E-mail: saidaxmatovsharifbek@gmail.com

Abstract. Today, Surkhondaryo region occupies an important place in the industry of our country, and its main development is carried out due to trends. The composition of the main indicators of industry in our country corresponds to the contribution of industrial production volume, the index of natural volume of industrial production, mining and processing industry. This article summarizes the main directions of the strategy for the development of industry in Surkhondaryo region.

Keywords: Independence, Uzbekistan, Surkhondaryo region, industry, development, trends, potential.

SURXONDARYO VILOYATI SANOATINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASINING ASOSIY YO'NALISHLARI

Saidaxmatov Sharifbek Toshpo'latovich

Termiz davlat pedagogika instituti, Pedagogika va ijtimoiy fanlar fakulteti, Tarix kafedrası dotsenti v.b. tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya. Bugungi kunda mamlakatimiz sanoatida Surxondaryo viloyati muhim o'rinni egallab, asosiy rivojlanishi tendensiyalar orqali amalga oshiriladi. Mamlakatimizda sanoatning asosiy ko'rsatkichlari tarkibi sanoat ishlab chiqarish hajmi, sanoat ishlab chiqarishining tabiiy hajmi indeksi, konchilik va qazib olish sanoati hamda qayta ishlash sanoati hissasiga to'g'ri keladi. Ushbu maqolada Surxondaryo viloyati sanoatini rivojlantirish strategiyasining asosiy yo'nalishlari borasida xulosalar bildirilgan.

Kalit so'zlar: Mustaqillik, O'zbekiston, Surxondaryo, sanoat, rivojlanish, tendensiya, salohiyat.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I11Y2024N12>

Kirish. Sanoat korxonasining ishlab chiqarish strategiyasi uning ishlab chiqarish sohasidagi faoliyatining asosiy yo'nalishlarini amalga oshirish bilan bog'liq. Ishlab chiqarish jarayoni amaliy faoliyatning eng barqaror turi bo'lib, ishlab chiqarish sohasidagi beqarorlik holatlarida korxonadagi ta'sirlar kuchli bo'lib chiqadi. Sanoat korxonalarining moliyaviy barqarorligi omillarini boshqarish va baholashning amaldagi usullari biznesning tarmoq xususiyatlarini hisobga olmaydi. Sanoat majmuasi korxonalarining barqaror rivojlanishini uslubiy ta'minlash zarurati inqirozdan keyingi barqarorlashtirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu esa investitsiya xarajatlari hajmining pasayishi bilan birga sanoat ishlab chiqarish

hajmining oshishida aks etadi. Bu inflyatsiya xavfi va xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning resurs potentsialining past sifatini aniqlash bilan tavsiflanadi.

Sanoat kompleksi korxonasini rivojlantirish strategiyasi maqsadli qurilmalar to'plami sifatida ishlab chiqilib, natijada missiya shakllantiriladi (maqsadga erishish uchun korxonani nima boshqaradi); rivojlanishning strategik konsepsiyasi (tashqi muhit darajasiga mos keladigan strategik hujum tushunchasi); maqsadlar (ishlab chiqarish, marketing, innovatsion va moliyaviy barqarorlik hamda ularni amalga oshirish mexanizmlari) bozor harakati yo'nalishlari potentsialini amalga oshirish sharoitida xo'jalik yurituvchi sub'ektning oldinga siljish dinamikasini boshqarish tizimini ishlab chiqishga imkon beradi. Bu bevosita o'zgaruvchanlik, ikkilanish, chegara va paydo bo'ladigan ta'sirlarni kamaytirishga qaratilgan bo'lib, harakat chizig'ining chiziqli emasligi va inqirozlar muqarrarligini aniqlaydi, ijobiy inergetik ta'sirlar shakllanishini ta'minlaydi. [1]

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. Sanoat korxonasini barqaror rivojlantirish strategiyasini shakllantirish jarayoni quyidagi bosqichlar bilan tavsiflanadi:

- 1) strategiyani tahlil qilish;
- 2) strategik rejani ishlab chiqish;
- 3) strategik vazifalar yoki loyihalarni boshqarish.

Darhaqiqat, strategiya turlarining xususiyatlari korxonaning barqaror rivojlanish omillarini tuzishga asoslangan. Barqaror rivojlanishning muhim strategiyalariga yetakchilik strategiyasi, innovatsiyalar strategiyasi, moliyaviy barqarorlikni yaxshilash strategiyasi, inqirozdan chiqish strategiyasi kiradi.

Mavjud zahiralaridan, salohiyat va raqobat ustunliklaridan samarali foydalanish ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, hududlar uchun noan'anaviy o'rta va yuqori texnologiyali ishlab chiqarishlarni o'zlashtirish imkonini berib, viloyatning sanoat salohiyatini mustahkamlashga xizmat qiladi. [2]

Birinchi yo'nalish, ya'ni viloyatning ishlab chiqarish va resurs salohiyatidan samarali foydalangan holda ishlab chiqarishning o'sish nuqtalarini tashkil etish industrial salohiyati nisbatan rivojlangan, ma'lum darajada yuqori texnologiyalarga ega, ta'lim va kadrlar salohiyati hamda resurs imkoniyatlari kengroq bo'lgan hududlarga mos keladi.

Ikkinchi yo'nalish uzviy bog'langan sohalar va yordamchi ishlab chiqarishlarni (shuningdek, outsorsing xizmatini) qo'shimcha qiymat yaratilishining zanjirsimon bog'lanishi negizida rivojlantirish va shu asnoda mahalliy xomashyo resurslarini chuqur qayta ishlash imkoniyatlari mavjud bo'lgan tumanlarga xosdir. [4]

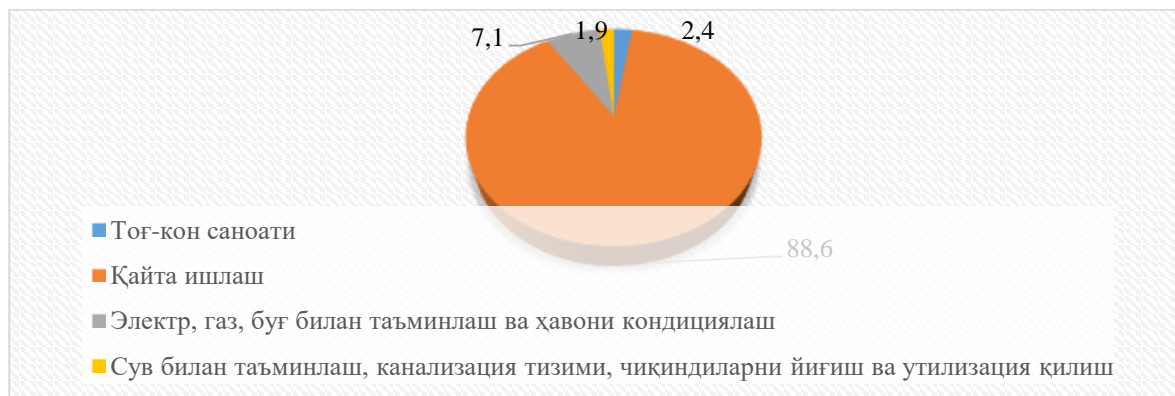
Uchinchi yo'nalishdan ko'zlangan asosiy maqsad, eng avvalo, viloyatning ustun jihatlaridan biri bo'lgan mahalliy tashabbuskorlikka kengroq imkoniyat yaratish maqsadida mintaqalararo loyihalarni amalga oshirishdir.

Statistik ma'lumotlar shundan dalolat beradiki, 2024-yil 1-yanvar holatiga ko'ra, Surxondaryo viloyatida 3097 ta sanoat korxonalari faoliyat ko'rsatmoqda. Bu jami viloyatda faoliyat yuritayotgan korxonalarning 12,6 foizini tashkil etadi.

Faoliyat yuritayotgan sanoat korxonalarining 1389 tasi mas'uliyati cheklangan jamiyat, 760 tasi xususiy korxonalar, 889 tasi oilaviy korxonalar va 75 tasi xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalardir.

Sanoat ishlab chiqarish tarkibida qayta ishlash sanoati eng katta ulushga ega bo'lib, 2023-yilda uning jami sanoat mahsulotidagi ulushi 88,6 foizga teng bo'lgan. Ayni vaqtda qazib

olish sanoatining ulushi atigi 2,4 foizni tashkil etgan. Elektr, gaz, bug' bilan ta'minlash va havoni konditsiyalashning jami sanoatdagi ulushi 7,1 foizni tashkil etsa, suv bilan ta'minlash, kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni yig'ish va utilizatsiya qilish 1,9 foiz ulushga ega (2.3.1-rasm). [5]

2-rasm. Surxondaryo viloyatida yalpi sanoat mahsulotining tarkibi, %

Viloyat sanoat ishlab chiqarishining bunday tuzilishi uning tabiiy-iqtisodiy salohiyati, geografik o'рни, foydali qazilmalarning mavjudligi va undan foydalanish darajasi va boshqa omillar bilan bog'liq.

Muhokama va natijalar. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2023-yilda Surxondaryo viloyatida 8745,4 mlrd. so'mlik sanoat mahsulotlari ishlab chiqarildi. 2019-2023 yillarda viloyatda sanoat mahsuloti ishlab chiqarish joriy narxlarda 2 barobarga oshgan bo'lsa, o'zgarmas narxlarda 22,1 foizga ko'paygan (2.3.1-jadval). Agar sanoat mahsuloti o'sishini iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha ko'rib chiqadigan bo'lsak, tahlil qilinayotgan davr mobaynida eng yuqori o'sish suv bilan ta'minlash, kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni yig'ish va utilizatsiya qilishda qayd etilgan. Bu yerda mahsulot ishlab chiqarish hajmi 2,2 martaga oshgan. Elektr, gaz, bug' bilan ta'minlash va havoni konditsiyalash – 5,6 foizga, qayta ishlash sanoatida mahsulot ishlab chiqarish hajmi 27,6 foizga ko'paygan. [6]

Qazib olish sanoatida esa 2019-2023 yillar davomida mahsulot ishlab chiqarish hajmi qariyb 65 foizga qisqargan. Bu qisqarish, asosan, neft va chaqiq tosh ishlab chiqarish hajmining sezilarli darajada kamayganligi bilan bog'liq.

1-jadval

Surxondaryo viloyatida sanoat ishlab chiqarishi rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari

	2019	2020	2021	2022	2023	2023 yilda 2019 yilga nisbatan, %
Jami sanoat mahsuloti, mlrd. so'm	4231,1	3522,7	6675,3	7229,8	8745,4	206,7
O'sish sur'ati, %	105,0	100,9	108,8	105,3	105,6	122,1
Shu jumladan:						
Qazib olish sanoati, mlrd. so'm	240,3	212,5	245,9	222,0	211,7	88,1

O'sish sur'ati, %	95,6	96,4	55,5	76,7	85,8	35,2
Qayta ishlash sanoati, mlrd. so'm	3680,5	4747,0	5967,1	6382,3	7746,4	210,5
O'sish sur'ati, %	104,1	106,8	110,3	102,6	105,6	127,6
Aholi jon boshiga sanoat mahsuloti, ming so'm	1627,7	2004,8	2461,4	2605,5	3077,5	189,0
O'sish sur'ati, %	104,7	104,5	107,4	101,8	103,1	117,8
Elektr, gaz, bug' bilan ta'minlash va havoni konditsiyalash, mlrd. so'm	231,1	287,3	362,6	507,0	622,4	269,3
O'sish sur'ati, %	95,8	105,0	129,0	107,4	106,3	154,6
Suv bilan ta'minlash, kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni yig'ish va utilitatsiya qilish, mlrd. so'm	79,3	75,9	99,6	118,4	164,9	207,9
O'sish sur'ati, %	98,2	143,9	101,2	110,4	137,7	221,4

Tahlillar shundan dalolat beradiki, Surxondaryo viloyatida neft ishlab chiqarish hajmi so'nggi yillarda pasayish tendensiyasiga ega bo'lmoqda. Agar 2019-yilda viloyatda 82 ming tonna neft ishlab chiqarilgan bo'lsa, 2023-yilga kelib bu ko'rsatkich 79,1 tonnagacha, chaqiq tosh ishlab chiqarish bu yillarda 82,5 ming tonnadan 15,1 ming tonnagaacha, ya'ni 5,5 martaga kamaydi. [8]

Ayni vaqtda mamlakatda amalga oshirilayotgan sanoatni diversifikatsiyalash va mahalliy lashtirish dasturi natijasida viloyatda ko'plab qayta ishlash sanoati mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi o'sish tendensiyasiga ega bo'lgan (2.3.2-jadval).

2-jadval

Surxondaryo viloyatida qayta ishlash sanoati mahsulotlari ishlab chiqarish dinamikasi, mlrd. so'm.

	2019	2020	2021	2022	2023
Oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish	1047,5	1226,1	1365,7	1446,3	1229,7
Ichimliklar ishlab chiqarish	48,5	42,0	41,0	38,7	46,4
Tamaki mahsulotlari ishlab chiqarish	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
To'qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish	1316,6	1949,8	2481,7	2606,8	3788,3
Kiyim ishlab chiqarish	227,0	288,8	335,4	259,7	318,8
Teri va unga tegishli mahsulotlar ishlab chiqarish	1,0	0,4	0,9	0,4	1,4
Yog'och va po'kak buyumlar (mebeldan tashqari), pohl va to'qish uchun materiallardan buyumlar ishlab chiqarish	19,6	33,9	50,4	90,8	78,8
Qog'oz va qog'oz mahsulotlari ishlab chiqarish	3,2	3,5	4,2	10,2	10,3
Yozilgan materiallarni nashr qilish va aks ettirish	10,2	10,8	19,8	26,0	27,6
Koks va neftni qayta ishlash mahsulotlari ishlab chiqarish	404,0	315,8	455,2	542,3	381,3

Kimyo mahsulotlari ishlab chiqarish	7,9	29,1	24,3	37,0	18,3
Asosiy farmatsevtika mahsulotlari va preparatlari ishlab chiqarish	3,1	21,4	19,5	24,8	26,5
Rezina va plastmassa buyumlar ishlab chiqarish	8,3	11,5	33,4	52,0	91,9
Boshqa nometall mineral mahsulotlar ishlab chiqarish	291,2	361,7	458,7	648,5	979,3
Metallurgiya sanoati	12,2	120,0	130,3	37,9	64,2
Mashina va uskunalardna tashqari tayyormetall buyumlar ishlab chiqarish	136,8	190,1	307,0	283,7	382,4
Kompyuterlar, elektron va optik mahsulotlar ishlab chiqarish	0,0	2,55	0,3	0,9	0,4
Elektr uskunalari ishlab chiqarish	1,6	1,3	2,0	1,2	1,2
Boshqa toifalarga kiritilmagan mashina va uskunalari ishlab chiqarish	0,1	0,6	1,2	12,9	7,4
Avtotransport vositalari, treylerlar va yarim pritseplar ishlab chiqarish	2,7	2,8	0,0	0,0	3,7
Boshqa transport uchkunlari ishlab chiqarish	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Mebel ishlab chiqarish	72,5	71,5	140,6	168,2	174,2
Boshqa tayyor buyumlar ishlab chiqarish	0,6	0,5	0,5	1,6	0,9
Mashina va uskunalarini ta'mirlash va o'rnatish	65,8	62,5	95,1	92,2	113,2

Xususan, 2019-2023-yillar davomida oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi 17,4 foizga, to'qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish 2,9 martaga, yog'och va po'kak buyumlar (mebeldan tashqari), poxol va to'qish uchun materiallardan buyumlar ishlab chiqarish 4 martaga, asosiy farmasevtika mahsulotlari va preparatlari ishlab chiqarish 8,5 martaga ko'paygan. [7]

Agar sanoat tarmog'ining viloyat yalpi hududiy mahsulotdagi ulushini kuzatadigan bo'lsak, 2019-2023-yillarda unda sezilarli o'zgarishlar yuz bermaganligining guvohi bo'lamiz (2.3.3-jadval). Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, agar 2019-yilda Surxondaryo viloyati yalpi hududiy mahsulotida sanoatning hissasi 14,5 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilda bu ko'rsatkich 15,2 foizga teng bo'lgan. Qurilish tarmog'ini qo'shmagan holda sanoatning ulushi atigi 7,3 foizni tashkil etadi, xolos.

3-jadval

Surxondaryo viloyati yalpi hududiy mahsulotida 2019-2023 yillarda sanoat sektori ulushining o'zgarishi (boshqa sektorlarga qiyosan, foizda)

	2019	2020	2021	2022	2023
Yalpi hududiy mahsulot	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi	49,9	48,5	47,6	47,6	48,7
Sanoat (qurilishni qo'shgan holda)	14,5	15,6	16,0	15,4	15,2
Sanoat	6,5	7,0	7,3	7,1	7,3

Qurilish	8,0	8,6	8,7	8,3	7,9
Xizmatlar					

Sanoat ishlab chiqarishining rivojlanishiga baho berishda qayta ishlash sanoatining texnologik tarkibini tahlil qilish muhim ahamiyatga ega. Zero, qayta ishlashning kuchli sektori mamlakatning texnologik quvvatini belgilab bersa, uning qisqarishi iqtisodiy pasayishdan dalolatdir. Rivojlangan mamlakatlarda qayta ishlash sanoati bandlik va ishchi o'rinlarining keng miqyosda o'sishini ta'minlovchi manba hisoblanmaydi, ammo mehnat unumdorligi, innovatsiyalar va xalqaro savdoning o'sishini ta'minlab beruvchi asosiy tarmoq hisoblanadi. [9]

Statistik ma'lumotlar shundan dalolat beradiki, Surxondaryo viloyatida qayta ishlash sanoatining texnologik tarkibida eng katta ulush quyi va o'rta quyi texnologiyali tarmoqlar hissasiga to'g'ri kelib, quyi sanoat tarmoqlarining jami qayta ishlash sanoatidagi ulushi 2019-yilda 65 foizdan 2023-yilda 64,9 foizgacha pasaygan bo'lsa, o'rta quyi texnologiyali tarmoqlar ulushi 21,3 foizdan 23 foizgacha o'sdi (2.3.3-jadval).

Ayni vaqtda 2019-yilga nisbatan 2023-yilda o'rta yuqori va yuqori texnologiyali tarmoqlarning jami qayta ishlash sanoatidagi ulushi o'sish tendensiyasiga ega bo'lgan. Xususan, o'rta yuqori texnologiyali tarmoqlarning yalpi qayta ishlash sanoatidagi ulushi 2019-yilda 0,3 foizdan 2023-yilda 0,4 foizgacha, yuqori texnologiyali tarmoqlarning ulushi 0,1 foizdan 2023-yilda 0,3 foizgacha pasaygan. [8]

4-jadval

Surxondaryo viloyati qayta ishlash sanoatining texnologik tarkibi, %

	2019	2020	2021	2022	2023
Yuqori texnologiyali	0,1	0,4	0,2	0,4	0,3
O'rta yuqori texnologiyali	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4
O'rta quyi texnologiyali	21,3	19,4	24,1	23,2	23,0
Quyi texnologiyali	65,0	69,1	65,6	64,4	64,9

Yuqoridagilardan shunday xulosa chiqarish mumkinki, respublikamiz hukumati tomonidan, jumladan, "O'zbekiston 2030" strategiyasida qo'yilgan maqsadlarga erishish uchun o'rta yuqori va yuqori texnologiyali sanoat tarmoqlarini rivojlantirish bo'yicha jiddiy chora-tadbirlarni amalga oshirish taqozo etiladi. Zero, bu tarmoqlarda qo'shilgan qiymat darajasi yuqori bo'lib, mavjud iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi. [4]

Bizning fikrimizcha, yuqori texnologiyali sanoat tarmoqlarini rivojlantirish borasida ijobiy natijalarga erishish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- yuqori texnologiyali sektor korxonalarining ilmiy-texnik va tadqiqotchilik faoliyatini rag'batlantirishni ko'zda tutuvchi yuqori texnologiyali mahsulotlar ishlab chiqaruvchi korxonalarning strategik rivojlanish rejasini shakllantirish;

- resurslarni ilmiy-texnika taraqqiyotining hal qiluvchi rivojlanish yo'nalishlarida jamlash va ularni taqsimlashning optimal tizimini barpo etish;

- ichki va tashqi bozorlarda raqobat muhitini shakllantirishga qodir mahalliy ilmiy-ishlab chiqarish tuzilmalarini barpo etishni doimiy tarzda qo'llab-quvvatlash;

– nafaqat yirik ishlab chiqarish birliklari, balki tadbirkorlikning kichik va o'rta sub'ektlari innovasion ilmiy faoliyatini doimiy tarzda rag'batlantirgan holda yangiliklar generatsiyasi, rivojlanishi va ularni tarqatishning maxsus ixtisoslashgan tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini yaratish va amaliyotga joriy etish.

"O'zbekiston – 2030" strategiyasida ko'zda tutilgan asosiy masalalardan yana biri tadbirkorlikni har tomonlama qo'llab-quvvatlash bilan bog'liq. Bugungi kunda amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar natijasida Surxondaryoda xususiy biznes bilan shug'ullanuvchilar sezilarli darajada ortdi. Bugungi kunda Surxondaryoda 20,5 mingdan ziyod kichik tadbirkorlik korxonalari faoliyat yurityapti va ular viloyat yalpi hududiy mahsulotining 75,9 foizini yaratmoqda. Surxondaryoda har yili yaratilayotgan ish o'rinlarining qariyb 90 foizi xususiy sektor hissasiga to'g'ri kelyapti. Bu esa xususiy biznesning nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy hayotimizdagi ahamiyati, roli ham ortib borayotganini ko'rsatadi.

Tadbirkorlar manfaatlari, haq-huquqlarini himoyalash, ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlash g'oyat muhim, jamiyat va davlat barqarorligi, taraqqiyotiga daxldor dolzarb masala hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan qaralganda strategiyada monopol sohalarni bozor tamoyillariga izchil o'tkazish, iqtisodiyotda xususiy sektor ulushini oshirish, tadbirkorlarga erkin faoliyat yuritishi uchun eng qulay sharoitlar yaratish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan. [6]

Shu nuqtai nazardan davlat ulushi mavjud korxonalar sonini kamaytirish, davlat tasarrufida faqat magistral energiya va transport tarmoqlari, davlat boshqaruvi va xavfsizligi bilan bog'liq sohalarni saqlab qolish, mahalliy tadbirkorlik sub'ektlariga strategik foydali qazilma konlarini berish amaliyotini kengaytirish, biznes uchun qo'shilgan qiymat va foyda soliq stavkalari uch yil davomida oshirilmasligini kafolatlash, mikro moliyalashtirishni rivojlantirish kabi chora-tadbirlarni amalga oshirish strategiya oldiga qo'yilgan maqsadlarga erishishda alohida ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Surxondaryo viloyatida sanoatni rivojlantirish tendensiya va salohiyat kabi unsurlar yo'nalishlariga ega. Bugungi kunda mamlakatimiz sanoatida Surxondaryo viloyati muhim o'rinni egallab, asosiy rivojlanishi tendensiyalar orqali amalga oshiriladi. Mamlakatimizda sanoatning asosiy ko'rsatkichlari tarkibi sanoat ishlab chiqarish hajmi, sanoat ishlab chiqarishining tabiiy hajmi indeksi, konchilik va qazib olish sanoati hamda qayta ishlash sanoati hissasiga to'g'ri keladi. Shu orqali sanoat mahsulotlari ishlab chiqarilib, Surxondaryo viloyati bo'yicha ham dinamik o'zgarish hamda yildan-yilga barqaror sur'atda o'sishga ega bo'ldi. Ya'ni, viloyatda sanoat mahsuloti hajmi 2012-yilda 1101,8 mlrd. so'mga teng bo'lgan bo'lsa-da, 2022-yilda 7229,8 mlrd. so'mga teng bo'lib, 6,6 baravarga oshgan. Ushbu ko'rsatkichning o'sish sur'atlari Surxondaryo viloyatida mos ravishda 106,1 va 104,2 foizga teng bo'lgan. Aholi jon boshiga ishlab chiqarilgan sanoat mahsuloti ushbu yillarda mos ravishda 491,9 va 2605,5 ming so'mga yoki o'sish 5,3 marotaba bo'lgan. Uni o'sish sur'ati mos ravishda 104,1 va 101,9 foizga teng bo'lib, 2,3 foizga pasaygan. Mazkur yillarda viloyatning respublikamiz sanoat ishlab chiqarish hajmidagi ulushi 1,9 va 1,3 foizga teng bo'lgan. 2022 yilda respublika ishlab chiqarish sanoati tarkibida Surxondaryo viloyatining ulushi 1,4 foizni tashkil etgan.

Surxondaryo viloyati sanoatining hududiy va tarkibiy salohiyati viloyat hududlarida sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish imkoniyatlarini yuzaga chiqarishga imkon beradi. Bu borada viloyatning sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi turli sanoat tarmoqlariga

ajratiladi. Ushbu ko'rsatkich qiymati 2010 yilda 756,4 mlrd. so'mni va 2022 yilda 7298,7 mlrd. so'mni tashkil etgan. Viloyat bo'yicha ishlab chiqarish sanoatining tarkibi jami 24 xildagi sanoat turlariga to'g'ri keladi. viloyatda iqtisodiy faoliyat turi bo'yicha sanoat ishlab chiqarishning fizik hajmi ko'rsatkichi 2022-yilda 104,4 foizga sanoat mahsuloti ishlab chiqarish hajmi esa 7298,7 mlrd.so'mga teng bo'lgan. Ushbu ko'rsatkichning o'sish sur'ati mazkur 104,4 foizga teng bo'lib, 5,9 foizga kamaygan. Viloyat hududlari bo'yicha sanoat ishlab chiqarish indeksi 2021-yilda 111,4 foizga, 2022-yilda esa 104,4 foizga teng bo'lgan. 2022- yilda viloyat hududlaridan jami sanoat ishlab chiqarish hajmida Jarqo'rg'on tumani (14,2 foiz) yuqori o'sish ulushiga ega bo'lgan. Viloyat bo'yicha aholi jon boshiga ishlab chiqarilgan sanoat mahsuloti 2022 yilda 2630,2 ming so'mni tashkil etgan. Ushbu ko'rsatkichning o'sish sur'ati esa shu yilda 102,0 foizni tashkil etib, 7,1 foizga kamaygan.

Adabiyotlar/Литературы/References:

1. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 17-fevraldagi O'RQ-604-son "Maxsus iqtisodiy zonalar to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi «O'zbekiston — 2030» strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-son Farmoni. – www.lex.uz.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2020-yil 24-yanvarda Oliy Majlisga qilgan Murojaatnomasi. // Xalq so'zi, 2020 yil 25 yanvar.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2023-yil uchun Murojaatnomasi. 2022-yil 22-dekabr.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 25-iyuldagi "Mahallalarda sanoat, hunarmandchilik, kasanachilik va chorvachilik mikromarkazlarini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-331-son Qarori.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 9-iyuldagi "Hududlarning sanoat salohiyatini oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" PF-6244-son Farmoni.
7. Surxondaryo viloyatining statistik axborotnomasi: 2023-yil yanvar-dekabr. Termiz. – 2024. – B.122.
8. Surxondaryo viloyatining statistik axborotnomasi: 2023 yil yanvar-dekabr. Termiz. – 2024. – B.12.
9. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/industry-2>
10. <https://www.surxonstat.uz/uz/rasmiy-statistika/industry-2>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 11 (4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).